

coaguit. Qua de re fusa ad hunc annum loquitur Baronius ex Theodoro Lectore lib. 2. Praeterea, refert *Theophanes*, Tzathum, qui a Cabade Perlarum Rege creatus fuerat *Lazorum Rex*, ad Justinum Imperatorem anno DXXII. Bizantium venisse, & ut fieret Christianus, postulasse; quod ubi accepisset Cabades Persarum Rex, vehementer questus est, quod Justinus homines sibi subditos recuperet, & pacem inter utrumque sanctam, frangeret; cui respondit Justinus, nullum regno ejus subditum sibi vindicasse, sed *Lazorum Regem* tantum rogasse, ut Christianus fieret. Sunt autem *Lazi* populi, quos ad Orientale maris Euxini littus antiquitas Colchos dixerat, nostra vero aetate *Mengrelios*, suntque Iberis, qui nunc Georgiani, & Circassi vocantur, finitimi. Insuper, anno DLXXXIX. *Recaredus* Hispaniarum Rex Suevos, & Gothos, qui per annos CCXII. Ariano dogmate erant infecti, ad Catholicam Fidem adduxit, Synodusque Toletanam tertiam haberi jussit, cui, ut scribit *Joannes Biclariensis* Abbas, interfuit ipse metus *Recaredus* Rex, qui ordinem conversionis seculi (a). Hi autem populi *Aethiopes* dicebantur *Axumite* ab Urbe *Axuma*, qua erat Regia *Habeshorum* Urbs, totiusque Regni Metropolis, quamque pulcherrimis structuris, Basilica, Obe- liscis, Epitaphiis, aliisque aedificiis Regis ornata olim fuisse, argumento sunt aliqua litteris ignotis inscripta monumenta, que adhuc visuntur, bellis tamen dejecta vel verustate exefa. Urbs ipsa *Axuma* diruta, pago similius est, & teste *Ludolfo* in Historia *Aethiopica* l. 2. c. 11. ita Turcarum incursione vastata fuit, ut hodie vix centum Colonis habetur, & ex ruderibus tantum, atque ex campus circum fertilibus, iisque amoenis, conjici possit, eam olim magnam, & Regiam Urbem fuisse.

Sub finem sexti saeculi, hoc est anno DCCVI. S. Gregorius M. Papa gentis Anglorum conversionem aggressus est, *Augustino* Monasterii S. Andreæ in Urbe a se praefecto cum sociis in Angliam misso, cuius primi Anglorum Apostoli, postea Cantuariensis Episcopi, *Gotselinus*, Bertinianus Monachus undecimo vertente saeculo, vitam diligenter scripsit. *Augustinus* itaque cum sociis e Francia in Angliam anno DCCVI. transfretavit, plerosque Gallos professionis comites habuisse Augustinum, docet *Beda* l. 1. c. 25. ita, ut in *Cantium* cum sociis ferme quadraginta pervenerit Augustinus. Erat tunc Anglorum Rex in *Cantio* *Edilbertus*, vel *Ethelbertus*, qui jam multa audierat de Christiana Religione, quippe qui *Adilbergam*, seu *Bertham* Chariberti Francorum Regis filiam in conjugem acceperat: *Antea fama*, inquit *Beda*, ad eum Christiana Religionis per venerat, utpote qui & uxorem habebat Christianam de gente Francorum Regia, nomine *Bertham*, quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei & religionis sue cum Episcopo, quem ei adiuvorem fidei dederant, nomine *Luidbardo*, seu *Lethardo*, inviolatam servare licentiam haberet. Adventatem Augustinum cum sociis *Edilbertus* Anglorum Rex in *Cantio*, & in Metropoli Doroverna, qua postea *Cantuaria* dicta est, benigne exceptit, & ad eorum prædicationem & miracula non solum ipse Rex conversus ad Fidem Catholicam & baptizatus est, sed etiam decem Anglorum millia in die Natali Christi Domini sacris aquis eluit Augustinus, ut testatur Sanctus Gregorius M. Papa in Epistola ad *Eulogium* Patriarcham Alexandrinum. Animadvertisit itaque Augustinus, omnia sibi felicititer in Anglia successisse, rediit in Gallias, ut ab Episcopis Galliarum Episcopus ordinaretur; in Anglia enim necdum erant Episcopi, quorum ministerio pos-

set consecrari. A *Virgilio* autem Atelateni Episcopo inauguratus Episcopus in Angliam reveritus est Augustinus, ibique post adimplenta omnia boni Pastoris munia sancte obiit anno DCVII. sicut multis conjecturis probat doctissimus *Mabillonius* in saeculo primo Benedictino, ubi vitam Sancti Augustini primi Anglorum Apostoli a *Gotselino* descriptam inseruit.

Preter istas Nationes, quæ in sexto Ecclesiæ saeculo Catholica Fide fuerunt illustratae, nonnulli sunt, qui afferunt Christianam Fidem eodem saeculo in *Aethiopiam* fuisse invectam, & *Axumitarum* Regem ad Imperatorem Justinianum mississe Legatos, a quibus ipse, sive Christianam Religionem edocerentur. Sed hoc a veritate Historia penitus alienum est. *Axumite* siquidem, qui *Aethiopiam* incolebant, quicque ab antiquis vulgo *Indi* appellantur, jam Christiani erant a tempore Constantini Magni Imperatoris, & fidem a S. Frumentio Episcopo acceperunt, ut ostendimus in Colloquiis in Historiam quarti Ecclesiæ saeculi (a). Hi autem populi *Aethiopes* dicebantur *Axumite* ab Urbe *Axuma*, qua erat Regia *Habeshorum* Urbs, totiusque Regni Metropolis, quamque pulcherrimis structuris, Basilica, Obe- liscis, Epitaphiis, aliisque aedificiis Regis ornata olim fuisse, argumento sunt aliqua litteris ignotis inscripta monumenta, que adhuc visuntur, bellis tamen dejecta vel verustate exefa.

(a) Nescio cur vir doctissimus sinceritatem hujs historie tentare aggressus sit, cum id afferat perspicuis verbis *Joannes Asia Episcopus* coxus auctor, cuius Chronicon delibavit *Dionysius Jacobitarum* Patriarcha saeculi VIII. scriptor in suo Chronico. Ex Dionysio proficit *Theophanes*. Igitur veritatis ejusdem testes habemus Joannem Episcopum Asiae, Dionysium, & *Theophanem*. Nec est cur dicatur *Aethiopes* fidem Christianam jam inde a tempore Constantini Magni suscepisse; fieri enim potuit, ut semel suscepitam dein ejuraverint, quemadmodum accidit Homeritis, de quibus idem *Joannes* haec scribit: *Paulo post defuncto Christiano Rege*, quem Rex *Aethiopum* ibi constituerat, resumptis viribus *Judei Homerite* sibi Regem & sua secta Homeritide prefererunt. Sed & hoc vicissim ab *Aethiopibus* exacto, iterum Christianus Rex alius in ea regione assumptus est. Sub illo Rege *Judaio Martyres*, de quibus in actis S. Arete, passi sunt. Vide de his *Afghanum* Bibl. Orient. tom. I. pag. 262. &c.

Sed quoniam de populis *Axumitis* jam verba facere coepimus, non pigebit paucis hic describere rem singulari sane observatione dignam, quæ refertur in Actis Sanctæ Arete Martyris. Testantur laudata illa Acta, *Dunaanum* Homerita- rum

rum Regem, Religione Judæum, tam ut Christianorum genus, quod aversabatur, penitus everteret, quam ut *Eleesbaano* *Aethiopum* Axumitarum Regi Christiano molestiam crearet; graviter afflixisse cives Urbis *Nagran* seu *Negra*, in Homerite sita, cui praefectus erat S. Aretha; cumque impius ille Judæus Rex *Dunaan* hanc Urbem an. DXXI. obsidione cingeret, eamque vi expugnare haud posset, statuisse eam dolo capere, ideoque juramento interposito Civibus promisisse, sese illos non amplius coacturum ut Pattiam Religionem ejurarent. Sed verba tantum dedit, nam in Urbem perfidus ille Rex Judæus postea ingressus, Nobiles, Sacerdotes, & Monachos vinculis arctavit, Virgines combusit, & promiseue in omnes Christianos ferro grassatus est. Duos dies duravit persecutio, & secunda die trecenti & quadraginta Christiani, inter quos Aretha, morti traditi sunt. Hanc diram persecutionem aduersus Christianos in Homerite a *Dunaano* Rege Judeo factam cum accepisset *Eleesbaan* *Aethiopum*, seu Axumitarum Rex Christianus, collecto ingenti exercitu, trajecto angustissimo freto, quod est inter *Aethiopes* & Homeritas, & pugna terra marique commissa, Judæos, qui terga vertant, jure belli omnes trucidavit. Tum recta perrexit ad Civitatem *Phare*, in qua erat Regia *Dunaani* tyranni *Hebraei*, & cepit omnes divitias, quæ erant in Regia, & ipsam etiam Reginam. Postea, relicto in civitate præsidio, aggressus est *Dunaanum* Regem Judæum, eumque, & omnes ejus cognatos occidit. His peractis, *Eleesbaanus* Axumitarum Rex omnia, quæ gesta fuerant, significavit Patriarchæ *Alexandriæ*, & per illum Justino Imperatori. Porro Patriarcha *Alexandrinus* ordinatum a se Episcopum misit ad Homeritas, qui, postquam illis Templum, quod fuerat aedificatum, consecrasset, baptizavit omnes, qui erant in Civitatibus, & Pagis Homeritarum in nomine Sanctæ Trinitatis. Ex eis etiam ordinavit Diaconos, & Presbyteros, & Ecclesiis, quæ erant in Homeritidis regione, reddidit statum suum solitum. Postremo, *Eleesbaan* Axumitarum venit *Nagran* Martyrum Civitatem, eique deinde præpotuit S. Aretha Martyris filium; inde redit in Homeritarum Regiam Urbem *Phare*, ubi *Abraamium* quendam virum pium & Christianum Regem Homeritarum instituit ac præfecit, iisque omnibus non minus gloriose, quam feliciter gestis, *Eleesbaan* de Christiana Religione optime meritus ad Regiam suam Urbem *Axumam* se contulit, ubi tam insignem relatam victoriæ non suis armis, sed Cruci Christi acceptam, referens, relicto regno, Diadema depositus, & regulam suscepit Monasticam, sicut fuius refertur in Actis S. Arete Martyris. Sic *Eleesbaan* *Aethiopum*, seu Axumitarum Rex divina ope adjutus Catholicam Fidem a *Dunaano* Homeritarum Rege Judæo impetitatem egregie vindicavit, eamque in Homeritidis regione, quæ sita est in Arabia felice, sexto Ecclesiæ saeculo late propagavit.

D. Preter istam persecutionem, quam a *Dunaano* Homeritarum Rege Judæo passi sunt Christiani, fuitne Ecclesia in sexto saeculo aliis persecutionibus exagitata?

M. Infinitus esset, si omnes clades ac persecutions, quas in sexto saeculo, a Saracenis, Gothis, Vandals, Hunnis, Ostrogothis, Visigothis & Longobardis lacerato Occidentis Imperio, tulit Ecclesia, vellem in praesentia recensere. Breviter his tantum referam clades ac persecutions, quas in sexto saeculo passa est Catholicæ fides ab Ariana impietate, quæ tum temporis recrudescens, Hispaniam sub *Leovigildo* Rege, Africam sub *Tarfamundo*, Italiam sub *Theodorico*, & *Totila* Regibus Ariani, omnino devastasset, ni Deus Optimus Maximus sçavam illam Ariana impietas obortam procellam cohibusset, & in optatam Ecclesia tranquillitatem divina sua omnipotentia convertisset.

Regnabat in Hispania *Leovigildus* virtute bellicæ insignis, sed Arianismi errore imbutus, qui de successione Regni in familia sua cogitans, *Hermenegildum*, & *Recaredum* filios suos Regni confortes dixit. *Hermenegildus* primogenitus filius *Ingundem* Sigiberti Francorum Regis filiam accepit uxorem, quam in Hispaniam magno apparatu deductam *Gosuinda* ejus avia amicissime complexa est, in eam spem erecta, fore, ut illam facile ad Hæresim Ariana pertraheret. *Gosuinda* primum blanditiis, deinde, convicis, contumelias & verberibus *Ingundem* aggressa est, ut Catholicæ Religionis tenax puella *Hermenegildum* conjugem suum ad Catholicam fidem traduxit. Quæ Religionis mutatio causa fuit gravis ac diuturni belli patrem *Leovigildum* inter, & *Hermenegildum* filium, & occasionem dedit persecutioni, quam *Leovigildus* movit in Catholicos. *Hermenegildus* captus & in vincula conjectus, Episcopum Arianan ad se intra carcerem in die Paschatis a patre missum, ut sacram communionem de ipsius manu sumeret, verbis, prout merebatur, castigatum cum intrepide repulisset, iussi patris eo facto exasperati, impata ab immisso Apparitore in cerebrum securi, martyri palmam fidei constantia promeritus gloriole occubuit. Occiso filio *Leovigildus* in rabiem actus crudeliter sçavit in Catholicos. In exilium expulit Episcopos, Ariani in eorum locum sufficiens, bona Ecclesiærum fisco suo addixit, Clericorum antiquavit privilegia, multos Proceres, affictis criminibus, de medio sustulit, torque calamitatibus omnes indiscriminatim Christianos opprescit, ut plerique tot malis fracti, aut deterriti, ad Ariana Hæresim defecerint. Testatur tamen S. Gregorius M. Papa lib. 3. Dialog. cap. 31. *Leovigildus* sub finem vita sua, cum corporis desperata salute Toleti decumberet, *Leandro* sanctissimo Hispaniæ Episcopo Recaredum filium suum enixe commendasse, optareque se vehementer significasse, ut ejus præceptis *Hermenegildo* fratri similis evaderet. His dictis, obiit *Leovigildus*, qui, ut ibidem ait S. Gregorius,

poenitentia commotus, necem filio suo Hermenegildo se intulisse doluit, sed usque ad obrinendam salutem non paenituit, quia Arianam Hæresim palam non abdicavit. Leovigildo in Hispanie Regno successit Recaredus filius, qui fratri sui Hermenegildi pietatem imitatus, & Leandri Hispaniensem Episcopi saluberrimis consiliis usus, Catholicam fidem in Regno suo late diffudit, & Arianam Hæresim penitus profligavit. Sub hoc religioso Hispaniarum Rege universi Goths, ut mox dicebamus, ejurato Arianismo in Ecclesiæ Catholicae castra commigrarunt, suscepitæ Religionis statutus in Synodo Toletana tertia ab ipso metu Rege Recaredo convocata publico totius gentis consensu, & solemní Ecclesiæ judicio firmatus est. Accurate etiam in eadem Synodo provisum est, & fidei propagationi, & sacra Ecclesiæ Disciplina, sicut in tertio Colloquio in Historiam hujus saeculi commodius expendemus.

Sed veniam modo ad Africam, in qua nova persecutionis turbo Ecclesiam perculit. *Trafamundus* quippe Vandalorum Rex circa annum dñi. in Catholicæ Religionis exterminium totus incombens, fatale edictum in Africa promulgavit, quo districte prohibuit, ne defunctio Catholicæ fideli Episcopo, alias sufficeretur Catholicus, hoc pacto existimans, fore, ut Ecclesiæ orthodoxis semel Episcopis orbatæ brevi desolarentur, & Arianorum insultibus paterent. Verum, huic tam injusto edicto non obtemperarunt Catholicæ Episcopi, sed Pastore suo viduata Ecclesiæ Ruspensi *Fulgentium* eductum e Monasterio, in quo hactenus sanctissime vixerat, elegerunt & consecrarent Episcopum. Quam rem ubi rescivit *Trafamundus* Rex, furore percitus Fulgentium una cum aliis Provincia Bizacenæ Episcopis plusquam sexaginta, Sardiniam in exilium relegari jussit. Præter quos eamdem in Insulam alii Africanarum Provinciarum Antistites deportati fuerunt, qui, ut scribit *Paulus Diaconus* in Historia Miscell. cap. 15. eum præcedentibus Antistitis numerum ducentorum viginti quinque Episcoporum compleverunt, & summa licet rerum omnium penuria laborarent, durum tamen illud exilium constanter pertulerunt. Interea, *Trafamundus*, cum accepisset, Fulgentium, inter Episcopos exiles doctrina, & pietate conspicuum esse, eum Carthaginem accersivit, ea spe fretus, fore, ut eo superato, & ad Arianam Hæresim pertracto, alii Episcopi eius exemplum sequerentur. Sed contra spem accidit. Fulgentius quippe in Africam reversus, sibi semper constans, & avita fidei tenax, qua scripto, qua disputationibus cum Hæreticis strenue congresus, de illorum erroribus gloriose triumphavit, nutantes orthodoxos confirmavit, & lapsos ad gremium Ecclesiæ revocavit. Quod ægre admodum serens *Trafamundus* Rex, Fulgentium, cuius constantiam flectere haud potuit, in Sardiniam remisit, ubi sanctissimus ille juxta ac doctissimus Antistes una cum aliis Episcopis. Africanis permansit in exilio ad annum dxxii. vel, ut alii volunt, dxxiii. quo anno mortuus est *Trafamundus* Rex, eique successit *Hildericus*, Princeps, ut docet Procopius lib. i. de Bello Vandalo, subditis

affabilis, & totus ad mansuetudinem natus. *Hildericus* itaque erga fidem Catholicam optime affectus, Fulgentium, aliosque Africanos Episcopos a *Trafamundo* in exilium missos acutum revocavit, in Sedes restituit, & omnibus Regni sui Catholicis plenam exercenda sue Religionis libertatem indulxit. Verum, *Hildericus* Vandalorum Rege anno dxxx. e Regno dejecto a *Gelimer*, Justinianus Imperator, qui *Hilderici* amicissimus erat, ad ultionis cupiditatem exaserat, & adversus *Gelimerem* bellum movit, misso *Belisario* duce, qui anno dxxxxi. Carthaginem, & præcipias Africæ civitates, arcuque expugnavit, & anno sequenti *Gelimerem* in suam potestatem rededit, totam Africam Imperio Romano subegit, Arianos ab ea expulit, Catholicæ Ecclesiæ, & Orthodoxis Episcopis suas Sedes restituit, ac victor Constantinopolim ingressus est equo phalerato insidens, captivis ante se traductis, ipsoque *Gelimer* identidem ista verba inclamante: *vanitas vanitatum & omnia vanitas*.

Superest tandem, ut pauca dicam de Italia, quæ sexto Ecclesiæ saeculo gemebat sub Ostrogothorum Regibus, quos inter duo præ ceteris insignes extiterunt, *Theodoricus* videlicet, & *Totila*. Prior, seu *Theodoricus* occiso *Osoacrum* Italæ Rege anno dccccxi. Regnum Ostrogothorum in Italia inchoavit, & quamvis Arianus esset, nullam tamen in Catholicos persecutionem movit, sed potius Schisma subortum in electione Pontificis inter *Symmachum*, & *Laurentium* sua auctoritate extinxit, & Pontificatum Symmacho legitime electo adjudicavit. At jure merito culpatur *Theodoricus*, primo, quod Joannem Papam Constantinopolim ad Justinum Imperatorem proficisci coegerit, eumque a sua Legatione revertentem male ac crudeliter exceperit, sicut jam observavimus. Secundo, quod post mortem Joannis Papæ jus eligendi Pontificis Romani sibi attribuerit, & *Felicem IV.* Clero, Senatu, Populoque Romano proposuerit. Dix quidem Clerus, Senatus, Populusque Romanus illi restituere, sed ea lege res composta est, ut more pristino Pontifex a Clero eligeretur, Regis tamen assensu confirmaretur, certa pecunia summa pro confirmatione imperata non tantum Romano Pontifici, sed etiam omnibus Episcopis, qui sub Gothorum Ditione in Italia degebant, quæ in pauperes erogaretur, sicut innuit *Athalaricus* in Regno Italæ *Theodoricus* successor in suo Edicto aduersus *Simonicos*. Ea creandi Pontificis ratio obtinuit, quamdui Ostrogothorum in Italia perficit Regnum. Alter Ostrogothorum Rex præcipua militia laude celebris fuit *Totila* anno dxi. creatus Italæ Rex, qui rem Gothicam propemodum in Italia deplorata mirabilis fortitudine & singulari prudentia erexit. Jam quippe *Belisarius*, missus in Italiam anno dxxxv. a Justiniano Imperatore, universam Siciliam subegerat, Romanum expugnaverat, Ravennam, & Gothorum Regem *Vitigem* cum ejus conjugi ceperat, itaut de Gothis in Italia omnino actum ac conclamatum esse crederetur; cum ecce subito *Totila* Gothorum Rex, animadvertis, Belisa-

Belisarium ab Italia suis amotum, ut novo bello contra Persas a Justiniano Imperatore indicto præcesset, Romanos acie viatos in fugam compulit, Romam, Neapolim, Samnum, Campaniam & quascumque urbes & regiones a *Belisario* antehac captas recuperavit, & Ostrogothorum in Italia Regnum pene collapsum restaurare vifus est. Sed cito evanuit ille *Totila* triumphus. *Narses* siquidem fortissimus dux cum ingenti Romanorum exercitu ab Imperatore Justiniano missus, Ravennam adveniens occurrentem sibi cum valido itidem exercitu *Totilam* collatis signis, insigni ex utraque parte edita strage, superavit, fortiterque dimicantem occidit. Tum Goths, qui ex prælio evaserant, trajeccio *Pado*, urbem Ticinum, circumiectaque loca occuparunt, ac sibi Regem crearunt *Tejam*, qui tamen eodem anno, cum Romanis commisso prælio, post aliqua heroicæ fortitudinis argumenta occubuit, & cum eo extinctum est Ostrogothorum in Italia Regnum, quod ultra annos lx. prorogatum non est. Cœperat enim anno dccccxli. quo Odoacer a Theodoricu primo in Italia Ostrogothorum Rege occisus est, & finem habuit in *Tosa* ultimo in Italia Ostrogothorum Rege, qui vixit a Romanis interiit anno dli. vel, ut alii volunt, dlii. Habet nunc statum Ecclesia in sexto saeculo sub Principibus Christianis, & Persecutiones, quas id temporis pasta est Ecclesia. Consulto autem prætermisi persecutionem, quam *Cabades* Persarum Rex, imperante *Justiniano*, excitavit in Christianos, quorum plurimi, linguis, ipsius jussu, præcisus, locuti sunt. Hec enim persecutio brevis admodum fuit, & Christianis postmodum impense favit ille Persarum Rex, ut videre est apud *Nicephorus* lib. 16. Hist. Eccles. cap. 36.

COLLOQUIUM II.

De Controversiis, Hæresibus, & de causa trium Capitulorum, que in sexto saeculo affixit Ecclesiam.

D. Fuitne tandem in sexto saeculo ab omnibus Orientalis Ecclesiæ Episcopis excepta, & approbata Ecumenica Chalcedonensis Synodus?

M. *Flavianus* Patriarcha Antiochenus, & *Mardonius* Patriarcha Constantinopolitanus ad saniores doctrinam reduci, Concilii Chalcedonensis defensionem suscepserant, jamque spes afulgebat, fore, ut, sublati omnibus dissidiis, Ecclesiæ Orientalis Episcopi in eamdem sententiam descenderent, & tandem aliquando Chalcedonense Concilium suo calculo approbarent. At *Severus* Egypti Monachus, Sectæ *Severianorum* Auctor, & Concilii Chalcedonensis acerrimus infector, hanc spem vanam omnino reddidit, novasque in Oriente turbas aduersus Concilii Chalcedonensis defensores concitavit. E Monasterio quippe anno dxi. *Severus* una cum illis, qui ejus opinioni adhæabant, ejus, mox ad Urbem Regiam perrexit, tam pro se, quam pro illis, qui cum ipso expulsi fuerant, legationem obituras, sicut

Venio nunc ad alteram Controversiam eodem tempore etiam ventilatam. *Justinus* Imperator anno dxx. ad Hormisdam Papam scripsit, ab eoque petiit, ut, damnato *Acacio* quondam Episcopo Constantinopolitano, & aliis erroris anathematizatis Auctoribus, cæterorum nomina in Diptychis retinerentur. Hec quæstio potissimum movebatur propter *Euphemium*, & *Macedonium*, qui summa cum laude Ecclesiam Constantinopolitanam rexerant, & quorum opinio apud populum maxime florebat. *Hormisdas* in priori sententia perficit, & quamvis in Epistola, quam scripsit ad *Justinum* Imperatorem, ejus pietatem, & in pace Ecclesiæ procuranda studium pluribus commendet, concedere tamen noluit, ut *Euphemii*, & *Macedonii* nomina in Diptychis Ecclesiarum Orientalium inscripta remanerent. Verum, cum tot Ecclesiæ videbantur.